

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Claudii Ptolemei viri Alexandrini Mathematicę disciplinę
Philosophi doctissimi Geographię opus nouissima
traductione**

Ptolemaeus, Claudius

Argentin[a]e, 1513

Cap. II.

[urn:nbn:de:bsz:31-118326](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-118326)

CLAVDII PTOLEMAEI
CL. PTOLEMAEI VIRI ALEXAN
DRINI GEOGRAPHIAE LIBER .I.

In quo differat Geographia a Choro
graphia. CAP. .I. *atq imita*

GEOGRAPHIA MV
ratio e per designatione
totius cogniti orbis/cum
his quae fere uniuersaliter
sibi iunguntur/A Choro
graphia hęc differt. Nam
Chorographia particula

rius a toto loca abscondens/per se de quolibet ipo
rum agit:describens ferme singula:etiā minima cō
ceptorum a se locorum. quēadmodū portus/vil
las/vicos/fluuios/Scissiones/ac huiusmodi. Geo
graphia autem propriū est:unā eandemq; habita
bilem terrā nobis cognitā / ostēdere quomodo
natura sit:q; se habeat:circaq; ea tm̄ intendit/quę
per descriptione orbis magis generales sibi iun
guntur.veluti circa maiora oppida/magnas ciuita
tes:montes etiā/fluuiosq; insigniores. Pręterea cir
ca ea omnia quę iuxta quālibet speciē maiori no
stra digna sunt. Finis Chorographię est/partē toti
us sigillatim animaduertere.ut si quis aurē tm̄ aut
oculū pingat. Geographię vero totū inspicere iux
ta proportionē. ut si integrū quis caput designa
ret. Integris enim imaginibus cū oporteat potio
ra membra primū adhiberi:deinde ea quę imagi
nes picturalq; suscipiunt:ita æqua dimensione in
ter sese locari: ut ex iusta distantia visu possint dis
cerni/an totū/seu pars sit illius quod pingit/sequi
tur non indigne/nec præter rem. Chorographię
quęcunq; etiā minima proprietatū / Geographię
vero regiones ipsas/cū his quę generalius sibi ad
nectuntur, propriū esse tribui. Nam potiores no
stræ habitabilis partes quę æqua dimensionū pro
portione notabuntur/prouincię siue regiōes sunt:
& harum priora habētur membra/differentię ma
gis insignes. quę in ipsis regionibus sunt. Verſat
autem Chorographia q̄ maxime circa quale ma
gis q̄ circa quantum eorum quę describuntur.
Circā enim pingendi similitudinem omnino verti
tur:cura situū proportionumq; dimissa. Geogra
phia vero magis ad quantitātē q̄ qualitatem intē
dit. Nā de proportione distantiarum animaduert
tit in omnibus:de pingendi vero proprietate non
nisi solum in imaginibus maiorū descriptionum.
Vnde Chorographia pictura eget:nullusq; eā re
cte componet nisi homo pictor. Geographia au
tem non idem expostulat. Nam poterit quis per
puras lineas nudasq; denotationes loca figere/ac
figuratiōes generales inscribere. Quare illi mathe
matica opus nō est:sed Geographię eā potior ps̄ est
Cōtemplari enim in hac oportet totius orbis ma
gnitudinem & formam. Pręterea situs ad totum
orbem:ut fas sit partem cōceptam qualis & quā
ta sit dicere:& sub quibus cœlestis sphaerę paral
lelis locetur. Vnde de diebus ac noctium magni
tudine/de fixis quę supra verticem nobis sunt/de
stellis quę supra horizonem semper feruntur/de
his quę perpetuo non nobis oriuntur / de omni
bus deinde quę ad rationem habitationū nostra
rum spectant dissēdere poterit. Quę humanis in
genijs mathematico iure demonstrari altissimum
atq; pulcherrimum est. ut cœlum ipsum natura se

LIBER PRIMVS 5

habeat:cum veluti ambiens nō ostendi possit. ut
terram ipsam per imaginē intueri valeamus:quæ
cum certa & maxima sit:neq; vel tota vel ps̄ nos
circumambiat ab eisdem quibus cœlum peragra
ri potest.

Quæ ad Geographiam præsupponen
da sint. CAP. II.

Q Vis Geographię finis/& i qbus a Cho
rographia differat/strictim in prioribus
annotatum sit. Cum autem in præsentia
rum propositum sit: habitabilē nostri orbis descri
bere q̄ maxime fieri possit intra sese æqualem: ne
cesse arbitramur i exordio hęc præponere. Quis
ius rei primū est / historia peragratiōis: plurimā
noticiam naeta ex illorum traditione / qui diligen
tissime regiones quascq; explorauerunt:q; huius
ce animaduersionis atq; traditionis ad geometri
cam hęc / illud ad obseruationem fixarū pertinet.
Quod geometricū est / per purā dimensionem di
stantiarum ostendit qualiter loca inter sese sint si
ta: Quod ad superiora refertur/ eorundē locorum
positiones per fixas docet cū astrolabiciis & sci
othenicis instrumentis. Idq; certū quidē est nec in
aliqua re anceps. Aliud vero genus & imperfec
tius/& altero eget. Nā primo cū necesse sit utro
q; in modo præsupponi ad quem sitū duorum lo
corum distantia vergat (non enim solū scire oport
et quātum hic locus ab illo distet: sed versus quā
cœli plagam: hoc est an ad septentrionē/ seu ut ita
loquamur ad solis ortum: aut alias particulares in
clinationes) impossibile est hoc considerare dilige
tius absq; dictorū instrumentorum ope. Ex ipsis
enim omni in loco / omniq; tempore facile inueni
ri potest linea meridiana: perq; hanc distantiarum
peragratarū noticiā. Deinde hoc etiā dato: dimen
sio quę fit ex numero stadiorum / nobis certā no
ticiā haud præbet. ob itinera: quę raro recta sunt:
diuersiōibus multis terra mariq; ita actis/ ut opus
sit ex terrestri itinere secundū qualitatem & quā
titatem distantiarū obliquarū. id quod rectū iter
excedit: coniectare: atq; e stadiorū summa minue
re ut recta via inueniatur. Quod etiam in nauiga
tionibus ea ex causa contingit: & ex ventorū pa
riter flatu: per totū iter cū æqualitate minime ser
uato. Pręterea & si eorum locorum distantia dili
genter habita est: non tamen habetur ratio ad to
tum terræ ambitum: neq; captatur situs eiusdē ad
æquinoctialem circulū/ vel ad polarū situm. Distā
tia autem quę ex obseruatione superiorū acquiriē
horū quodlibet diligenter ostendit. Pręterea quā
tas circumferentias vicissim circuli/ paralleli/ meri
dianiq; qui per loca ipsa sunt descripti intercipiūt:
hoc est/ quales circumferentias in meridionalibus
paralleli & æquinoctialis intercipiunt: quales ue
in parallelis/& in æquinoctiali meridionales. De
inde docetur quotam partem occupent ipsa duo
loca circumferentię maximi circuli / qui per eadē
in terra circumscribitur. Quæ dimensio parta ex su
perioribus/ stadiorum numeratione non eget: ha
bita ratione partium terrę ad totius descriptionis
ambitum. Nam sat est/ circulationem ipsius terræ
supponere tot esse partium quot libuerit: & harū
totidem contineri a distantijs prænotatis in circu
lis ipsius terrę maximis. Sed ad diuidendum totū
terræ ambitum/ aut ipsius partes in distantias no
stris stadiorum dimensionibus notas / hæc æque

ps̄ habitabile nō orbis descriptio q̄ maxime
fieri potest nisi sepe eiq; tē
in exploratiōe regionibus

Sciōt
beres
est fō
gura
pyra
dio ex
q̄m̄is
triang
gul
stans
rectū
ābiē
tibus
angu
lū tri
angu
lis: q̄
meri
dianā
capi
mus.

Dimensio ex stadiis nō e
certū q̄ habet p̄ itinera
& nauigationes.

ps̄ nō totū hęc alibi et sit nō equo
atq; p̄ totū

stellis

B

non sufficit. Quare ob hoc solum necesse fuit quādam rectam in terra distantiam alicui circumferētię maximi cuiusdam cœlestis circuli adaptare: & ex fixis habita huius proportiōe ad totū circulū: ac percepto numero stadiorum ipsius partis/ seu datę in terra distantię/ poterimus totius orbis ambitum per stadia metiri. Cōcessum enim cū sit ex mathematicis demonstrationibus: totius terrę & aque superficiem ad totum sphericā esse: & idem centrū cum sphaera cœlestium habere: & q̄ plana quaelibet quę per centrū emittitur/ in cōmunibus sui & ipsarum cœli terręq̄ superficieum sectionibus maximos circulos faciunt: q̄q̄ eorundē planorum anguli qui circa centrū sunt/ circūferentias circulorum ipsorum interceptas eiusdem unius rationis efficiunt: sequitur distantiarum quas in terra suscipimus quantitātē quippe stadiorū (si distantię rectę sint) ex dimētionibus posse percipi: rationem vero ab eisdem stadijs ad totum terrę ambitum minime inueniri. quia nulla ad totum proportio hinc dari potest. A simili autē circūferentia cœlestis circuli datur. Nam cœlestis circūferentię ratio in propria totius terrę circulatione captā: eademq̄ ratio est similis portionis in circulo terrę / quę ad maximum ipsius circulum.

Quomodo ex stadiorū dimensione cuiuscunq̄ rectę distantię/ licet nō sit sub eodem meridiano/ mensura ambitus terrę sit percipienda: & contra. CAP. III.

Riores non tm̄ rectam querebant distātiām in terra ut circumferentiam maximi circuli captarent: sed eam quę sitū teneret in plano sub uno ipso meridiano. Vnde per instrumenta quę diximus/ obseruātes puncta quę supra verticem erant utriusq̄ finis distantię datę: ex his signis per interceptam meridiani circumferentiam/ sub æqua proportione distantiam in terra notatam habebant. Nam ut dictū est: signa præfata in uno plano assumebantur: & lineę transeuntes per extrema distātię/ ad puncta quę supra verticem erant necessario concurrebant: & huius coincidentię punctus cōe circulo: ipsorū erat centrū. Quota ergo pars circuli per polos descripti videbatur intercepta ab utroq̄ puncto supra verticē assumpto: totam esse cōstabat circumferentiā ad totum terrę ambitum. Sed si huiusmodi distantia non est sub circulo p̄ polos descripto/ sed sub alio quolibet maximorū: idem ostendi potest: obseruatis pari modo eleuationibus poli in terminis ipsius distantię: & animaduerso simul situ quem habet ipsa distantia ad alterū meridionalium. Quę plane demonstrauius nos per instrumentū meteoroscopium. quod ad obseruationem umbrę struximus: quo multa etiam alia expedite captāus utilissima. Nam unoquoq̄ die nocteq̄/ vel pro loco obseruamus borei poli eleuationē: singulis vero horis positionem meridianam: ad ipsamq̄ trāsitus habemus distantię datę: huiusq̄ dimētionē. hoc est quales facit angulos maximus circulus descriptus per lineam distantię cum circulo meridiani iuxta punctum qui supra verticem est. Ex quibus & quęsitam circumferentiām per ipsum instrumentum ostendimus: & circumferentiām æquinoctialis a duobus meridianis interceptam: si paralleli alij sint q̄ æquinoctialis. Vnde iuxta demonstratiōem hęc si metiemur unam solam rectamq̄ in

terra distantiam: numerus stadiorum totius ambitus terrę inueniri potest. Perq̄ autem hoc reliquū est: ut & omnium ceterarum distantiarum dimensio (licet rectę omnino non sint: neq̄ ab eodē meridiano aut parallelo percipiatur) eleuatione poli/ & inclinatione distantię ad meridianum diligenter seruata: contra enim per rationem circumferentię ad maximum circulum stadiorum numerus facile haberi potest / a cognita circulatione totius terrę.

Q̄ obseruata ex superioribus præponēda sunt noticię prægrantiū. CAP. IIII

Is igitur sic habitis: qui regiones sigillatim circumambulauere/ si huiusmodi obseruationibus usi fuissent: omnino certam descriptiōem nostrę habitabilis facere potuissent. Sed cū solus Hipparchus paucarum admodū ciuitatum/ pro earum copia quę in Geographia notatur/ eleuationes poli arctici nobis tradiderit: ac loca per pauca sub eisdē sita parallelis notauerit. Alii qui vero post ipsum quędam retulerint locorū oppositorum: non tamē quę equaliter distaret ab æquinoctiali/ sed simpliciter sub eisdem sita meridianis: id sumentes ex nauigationibus vel borea vel austro secundo factis: q̄ plures autē distantiarum præsertim quę ad ortum solis/ siue ad occasum uergerent: conceptę fuerint ex generali quadam traditione/ non ex auctorū ipsorū ignauia: sed quod nondum diligētioris mathematicę usus foret. Præterea quia non multi defectus lunares in eodē tempore diuersis in locis tū obseruati fuerant. quę admodum eclipsis illa quę in Arbelis sub hora quinta/ in Carthagine vero sub secunda notata fuit. ex quibus uideri posset: quot horis æquinoctialibus seu quot temporū spacijs loca inter sese distarent ad ortum solis/ vel ad occasum. Aequū quoq̄ est descripturę Geographiam/ quę nouerit diligentiori obseruatione notata / tanq̄ operis sui fundamētā præponere: alia autem a ceteris tradita his adaptare: quousq̄ ipsorū inuicem situs q̄ maxime fieri possit cum primis traditionibus certiores inueniantur.

Q̄ recentioribus historijs credendum magis sit: ob mutationes quę diuersis temporibus in orbe contigūt. CAP. V

Nitium nostrę descriptionis his prælibatis sic eque haberi poterit. Sed cum loca omnia/ quę aut ob infinitam eorū magnitudinem/ aut quia non semper eodem modo sese habent/ nō omnino satis explorata sunt: & diuturnius tempus eorum noticiam semper certiorē faciat: circaq̄ Geographiam hoc animaduertendum uidetur. Cū concessum sit ex traditionibus vario in tempore editis: non unas nostri continentis partes/ ob excessum suę magnitudinis/ nondū ad nostram peruenisse noticiam. aliquas uero nō quemadmodū sese habent/ ob prægrantiū negligentiam nobis minus diligenter traditas. alias autem esse quę nunc aliter q̄ hæctenus sese habent: siue ob corruptiones/ siue ob mutationes: in quibus pro parte corruisse cognitę sunt. Necesse nobis sit/ ad nouas temporis nostri traditiones magis intendere: librando tamen in expositiōe illorum quę nunc tractantur/ & in selectione eorum quę hæctenus tradita fuerint: quid sit/ quidue non sit credendum.